

És ha a Galilei-körnek valamit jelentett volna..... Ez egy olyan dolog amiről tulajdonképpen nem is érdemes beszélni.

V - Volt egy Ady gyászünnepe~~ség~~ amin maga tartott egy Adyt méltató beszédet, ennek itt van a meghívója, és meg van nekünk a Polányi beszéde is.

L - Nézze ez nagyon lehetséges, én Polányit jól ismertem személyesen is, ^{és} most amikor ezt a dolgot megtartották 19. februárban, ^{hogyan} akkor engem megkértek, hogy tartsak egy beszédet, ez egyáltalában nincs kizárva.

V - S ennek nyoma hol lehet?

L - Sehol.

+ A dolog úgy áll, hogy én általábanvéve szerettem teljesen szabadon beszélni, s ennél fogva semmiféle dolgom, ^{mondjuk.} pl. azok a dolgok, amiket a társadalomtudományi szabadiskolában, vagy hol tartottam. Azok mind, nem voltak leírva soha. Én egy cédulára csináltam egy tervezetet magamnak és szabadon beszéltem. És most ^{hiszt illik} megint ne felejtse el, hogy abban az időben senki, ^{most} s engem beleértve, nem tartott engem egy olyan nagyságnak, akinek minden megnyilatkozását dokumentumba kell venni. Fölkértek, hogy tartsak ^{a Galilei körben} egy előadást, tartottam egy előadást s az volt a meggyőződésem, hogy másnap el van felejtve, ^{és kész.}

Eötvös - Hát ez a kérdés viszonylag hamar tisztázódott.

V - S egyáltalában a Galilei-körről mi volt a véleménye akkor.

L - Nézze a dolog úgy áll, hogy én minden ilyen baloldali mozgalmat támogattam, a másik oldalról én ideológiailag egy igazi baloldali annyiban sose voltam, hogy se a pozitivizmust se más ilyen világnézetet, amit ők osztottak én osztottam volna. Ennél fogva volt köztünk általában véve egy ilyen - hát mondjuk - jóindulatu viszony, ami megnyilvánult abban, hogy a régi Magyarországgal szemben összetartottunk. Ellenben minden, ^{az} hiszen világosan kiderült 18-ban, amikor mi megcsináltuk ezeket a szellem-tudományoknak az iskoláját, ami élesen eltért a társadalomtudománytól.

- 2 -

Ellenben ebben a tekintetben nemcsak én, hanem Szabó Ervin is teljes mértékben szövetségesnek tartotta ezt az iskolát a régi Magyarország ellen.

V - 17 után sem lett szorosabb a kapcsolatuk, amikor ez a kör valamennyire radikalizálódott?

L - Nézze én nem emlékszem. Nekem első igazi kapcsolatom, az a kommunista párttal volt. Nekem a kommunista párt előtt se a Radikális párttal, se a Szociáldemokrata párttal nem volt kapcsolatom. Soha nem jártam oda föl. Fogalmam sem volt, hogy ott belül mi játszódik le. A kommunista párt volt az első ilyen párt, amellyel nekem kapcsolatom volt.

V - Polányi azt mondja a visszaemlékezésében, hogy ő ezen a gyászünnepélyen egy harcos antimaterialista, maga pedig egy harcos bolsevista ellenében szerint melatta Adyt.

L - Hogy ő mit gondolt 1919 február 6-án a Polányi, azt én ma nem tudom ellenőrizni, azt se tudom ellenőrizni pontosan, hogy én akkor mit gondoltam. Itt maguk irodalomtörténészek, túlzott figyelemmel nézik egy írónak a fejlődését, akik, amikor a dolgok lejátszodnak, részletek borzasztó kevéssé érdekelnek. A dolog alapjában véve igen mon. ~~az, hogy~~ én egész életemben nagy tisztelője voltam Adynak, most meg kért a Polányi, hogy tartsak egy előadást, de hogy ennek az én életemben jelentősége lett volna, hogy én ezt vagy azt gondoltam volna, ezek ilyen irodalomtörténeti szakások. kulcsok

V - Akkor engedje meg, hogy... írodalom

L - Egy történész egy analízisban azt írta, hogy Tudta jól Arany János. Az öreg azt mondta; tudta a fene.

Ö - Igen, igen.

L - Ez a különbség az hiszem még ma is fennáll, hogy itt az emberek bizonyos dolgoknak jelentőséget tulajdonítanak, aminek abban az időben nem volt semmi jelentősége.

Ö - Igen, vagyis egy filológiai irodalom. Most neharagudjon Erzsébet, hogy közbeszólók, de pont az ellenkezőt kell csinálni /magyné/

V - Ezt mondom, hogy sajnos..... Mi kell? Nem erre kell.

~~Na most tökéletes.~~

- ✓ - Na most a másik; akkor az volna a kérésünk, hogyha 14-nél folytatná azt, amit nekünk elmesélt a háboru kitörése utáni állásfoglalására a háboruval kapcsolatban.
- L - Nézze, hát itt a háborunál igazán nem mondhatok mást, én az első pillanattól kezdve a háboru ellen voltam. És a saját környékemen is nagyon türelmetlen voltam azokkal szemben akik bármiféle háborús állásfoglalást csináltak. ^{dey} Mi egy olyan esetben ahol nem volt háboru állásfoglalás mint a Balázs-Béla ^{Meny} és szenvedj te is. Én nem a nyilvánosság előtt, de privátim nagyon élesen megmondtam neki a véleményemet és különösen borzasztóan helytelenítettem annak a könyvnek a végén van egy beszélgetés közte és Lesznai Anna között, amelyben egyenesen az osztrák-magyar monarchiát mint egy ilyen nemzetiségi Sveicet dicsőíti a Balázs. Amit én egy ostoba, - ^{hatalommal} ~~hogy mondjam~~ ^{és kognomonával} ~~delegnak~~ tekintetem, az osztrák-magyar monarchiával szemben. Mert ebben a tekintetben a legrosszabb véleményem volt arról ami van. Ugy hogy én a háborut illetőleg csak annyit mondhatok, hogy én a legélesebben a háboru ellen voltam. ^{és} Most nem tudom, hogy ezt el ^{mondtam-e} már, hát ha nem mondtam volna el, el ^{mondom} most. Az én álláspontom akkor kb. az volt, hogy lehet, hogy a német és az osztrák hadsereg ^{ok} megveri az oroszokat és akkor a Romanovok megbuknak; az is lehet, hogy az angol-francia hadsereg megveri a német és osztrák hadsereget és akkor a Habsburgok ^{ok} Horzolenek ? is megbuknak, ez is rendben van. De akkor ki véd meg minket a nyugati demokráciától? ez a kérdés merült föl? S itt látják, hogy az én pozitívizmus elleni ellenkezésemnek meg voltak a maga politikai okai is., hogy én bármennyire elítéltem a magyar állapotokat, ^{abszolút} nem voltam hajlandó egy

angol parlamentarizmust ^{egy} ideálnak elfogadni. A dolog csak úgy állott, hogy abban az időben én nem láttam semmit, amit ~~avand~~ a régi helyébe tudtam volna tenni és ebből a szempontból volt a 19-es forradalom egy olyan nagy élmény, mert ott egyszerre fölmerült a horizonton, hogy ez a dolog ~~lehet~~ ^{lehet} másképp is. És mostmár, akár mi volt az embernek ehhez a viszonya ez a másképp más ez mindnyájunknak - az én nemzedékem tekintélyes részének - az egész életét megváltoztattax az, hogy az a ^{szép} másik valóságos lehetőség fölmerült. ^{a horizonton.}

O - A Simmel levélről?

L - A Simmel levélben csak az az érdekes, hogy én nagyon gyanakvó vagyok azzal, hogyha emberek a saját multjukat hát nem tudom én olyan simán és kivánságnak megfelelően látják. Ugy-hogy én egy bizonyos gyanuval nézem azt, mondjuk inkább kritikai kételkedéssel vajon igaz-e az, hogy én az elsőnapról fogva háború ellenes voltam. És akkor hát először is az első ami eszembe jutott, az megtörtént csak a dátumát nem tudtam megmondani. Egy Marianna Weber ^{rel} Max Weber feleségével való beszélgetés, ahol ő a hőstettek morális értékét dicsérte és én erre neki azzal feleltem, hogy minnél jobb, annál rosszabb. És most azonban ennek a beszélgetésnek az időpontját nem tudtam meghatározni. Most véletlenül a kezembe került a Simmelnek a tiszteletére kiadtak egy ilyen kötetet, és abban a leveleinek egy része közölné van. ^{is} Van egy levél 14 augusztusi dátummal, amelyben azt írja a Mariannának, hogy a Lukács nem képes megérteni ennek a háborúnak a nagyszerűségét, akkor az egy ^{reménytelen} remek dolog, ezt csak így lehet megérteni, s akkor ^{kör} bizonyos fokig kár is vele erről beszélni. Ami azt bizonyítja, hogy a beszélgetés augusztus legelején játszódhatott le. Marianne megírta ezt Simmenek és ^{Simmel} ő ezeket válaszolta. Hát

ebből áll ez a ^{Simmel -} dolog, ami megerősít engem abban, hogy tényleg helyesen emlékszem, hogy az augusztusi napokban már ellene voltam a háborúnak. ^{Med} De hiszen tudja, most nemrég történt a szegény Déryvel ez a szerencsétlenség a Rajk ügyben, hogy megfeledkezett arról, hogy ^{az a cikket} ő azt írta.

O - Megjegyzem, hogy A Simmelnek abban igaza van, hogy csak intuitive lehet. ^{megérteni.}

L - Ebben én igazat is adok neke, csak engem a dolog annyiban érdekel, hogy itt van egy objektív bizonyíték arra, hogy ez a beszélgetés nyilván a háború kitörését követő napokban játszódhatott le.

V - S Lukács elvtárs, akkor még Berlinben volt.?

L - Nem én akkor Heidelbergben voltam. 12-ben Heidelbergbe költöztem és azt lehetne mondani a háború végéig ott éltem, amíg ^{innen} fel nem jöttem Pestre.

V - Mikor volt ez?

L - Kb. 17 őszén Pestre jöttem, aztán 18 nyarán még Heidelbergben voltam. 18 augusztusban visszajöttem Pestre azzal a képzettel, hogy a következő év tavaszán megint visszamegyek Heidelbergbe, de az már nem következett be.

V - Es nem piszkálták magát katonaság ügyben a háború alatt.

- A háborúban - megint nem szabad elfelejteni, ez egy komplikált história - én a ^{Reitel} Reitel Bank igazgatójának a fia voltam.

Ami jelentette mindjárt azt, hogy amikor aztán mindenféle kísérletek után ^{kin} ~~kin~~ megakadályozták az ^{Taglicht} Taglichtnak minősítést, itt mégis be kellett vonulni, akkor el lehetett in-

tézni, hogy engem a Korányi Klinikára utaltak bex fölvizsgálatra és a Korányi Klinikán betegnek találtak. Így szolgál-

tam mint segédszolgálatos ^{egyéni} minaddig - hát az anegótát ^{hd} elmondom, mert a személyek miatt is nagyon mulatságos - amíg volt iskola-

társam Rakovszky Iván a MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

későbbi belügyminiszter föl nem kereste az Apámat, és minthogy ^{het} ő azért kereste föl az apámat, mert egy Hitelbank Vállalatnál Igazgatósági tagságot akart szerezni, természetesen per Józsi-bácsi folyt a beszélgetés. ^{és} természetesen fölmerült az érdeklődés, hogy vajon a Gyuri mit csinál, hát ez természetes dolog. ^{előben az apám} az apám elpanaszolta neki, hogy én mint segédszolgálatos élek Pesten és milyen rosszul érzem magamat. Erre azt mondta, nézd Józsi bátyám ez semmi, mond meg a Gyurinak, hogy keresen föl a Parlamentben és majd megbeszéljük a dolgot.

Es tényleg megbeszéltük és négy hét múlva föl voltam mentve. ^{és saho többé a hadsereggel semmi dolgom nem volt.} Viszont a Rakovszkij kapott egy állást ^{egy} Hitelbank Vállalatnál.

○ - Ezt hívják hapiendnek.

L - Tudnillik ha az én fiatalkori fejlődésemet veszi az ember, akkor ezt a mozzanatot nem szabad kiküszöbölni belőle. Ez létezett akkor. ^{és} ^{Hitel} az, hogy én a Bank igazgatójának a fia vagyok, annak irodalmi hatása nem volt, de ilyen ^{életi} hatások nagyon fontosak. Ki tudja melyik orosz lágerben haltam volna én meg 18-ban, ^{kapcsolat} tifuszban, ha ez a dolog nincsen.

○ - Akkor ezek szerint a 14 és 18 közti időben a magyar irókkal, magyar irodalommal lényegében semmilyen ^{kapcsolat nem volt} ...

L - Hát a dolog úgy áll, hogy volt ez a Vasárnapi Társaság, amelybe ^{hez} Balázs Béla, Lesznai Anna, Fülep Lajos és mások tartoztak. Még egy ideig néha Kaffka is tartozott hozzá, de aztán Kaffka hozzá ment a Balázs öccséhez és Bauer Ervinhez és Bauer Ervin és Balázs Béla rettentően gyűlölték egymást, ugyhogy ezzel a Kaffka kivált a mi társaságunkból. És hát én nem ismerem az ő leveleit, valószínűleg abból az időből aztán már nagyon kedvezőtlen nyilatkozatok lehetnek. ^{rest ezek} Kettőn úgy gyűlölték egymást, ahogy testvérek szokták gyűlölni egymást. Most a második dolog az, hogy ^{és} természetesen régebben nem volt semmi különösebb kapcsolatom x

az egyes írókkal, ezek most se voltak, de azért hát fölmerültek, mert én a háboru alatti időben ismerkedtem meg személyesen a Babits Mihállyal. Az első megismerkedés úgy történt, hogy a Szabó Ervin összehívott egy kis értekezletet, amelyben Babits Mihály, Balázs Béla, Gábor Andor és én voltunk meghívva. És ő fölvetette a kérdést, hogy mit lehetne a ^{író} szervezetekkel a háboru ellen csinálni. S erről folyt egy beszélgetés, nem nagyon nagyon pozitív eredményekkel. Most utána kb. egy évvel a ^{ny} Mannheim Károly összehozott engem egyszer egy vacsorán a Babbitssal, s vacsora után sétáltunk este a ^{ny} pesti utcákon, valami különösebb kapcsolat nem ^{jött létre} lett köztünk, nyilván úgy van, hogy kölcsönösen nem szimpatizáltunk egymással. De más ilyen írói érintkezésről ^e nem tudok ebből az időből visszaemlékezni. Most megint eltekintve attól, hogy a Lesznai Annával személyesen ^{ny} jó viszonyban voltam.

0 - Akkor azt hiszem, hogy a ² forradalomról ² át kéne térni a forradalmi időszakra. S megkérdezni, hogy ott mi, hogy a forradalom kitörése után akár ~~először~~ a Károlyi féle öszzi-
tezés forradalom idején, kapcsolatok az irodalommal, irodalmiélettel. Kulturális élettel.

L - Nézze megint nem szabad elfelejteni és nem szabad a dolgokat stilizálni. En ahhez a széles intellektuális, ^{ny} németek úgy mondják: ^{Mit} mit lauffer réteghez tartoztam, amely tarthatatlannak tekintette az egész akkor ^{ny} állapotot. Nem tudom én, ~~hát~~ jellemzősül mondva pl., hogy én ott voltam annál a lánchidi lövöldözésnél is, akkor voltunk valami 400-500 ilyen ember és én egyike voltam ^{enneka 400-500-ny} ezeknek. Itt megint ne csináljunk egy stilizálást, én az egészről csak arra emlékszem, hogy a nekem nagyon rokonszenves Dienes Lászlónéval, aki kemikus volt, egy nagyon intelligens asszony, azzal álltunk ott együtt a Vörösmarty

téren és azzal együtt indultunk és ^{mind} együtt futottunk a dunai hid ivék alá. És semmi különleges szerepem ~~nekem~~ ebben a tün-
tetésben ~~nekem~~ egyáltalán nem volt. És így kell ezt venni ezt az egész októberi forradalom tartalmára, amikor én igen is ^{arkivé} híve voltam az októberi forradalomnak, de semmiféle szerepet nem játszottam és nem játszhattam, mert azon a kis Vasárnapi Társaságon kívül nekem semmiféle kapcsolataim, vagy nemtudom én micsodáim nem voltak. Ezeket a dolgokat ^g nem szabad stilizálni. Az egész dolog fölmerült a forradalom győzelme után, amikor a kommunisták föllépésével kapcsolatos ideológiai problémák kezdtek érdekesek lenni. Itten megint el kell mondani, hiszen ennek meg van a maga dokumentuma is, hogy én egy bizonyos ingadozás után csatlakoztam csak a Kommunista Párthoz, ^{ez egy} egyébként furcsa dolog, de ez a valóságban megtörtént, hogy noha én a történelemben az erőszak szerepével, és pozitív szerepével teljesen tisztában voltam és a jakóbinusok ellen soha semmi kifogásom nem volt, de amikor fölmerült itt ez a kérdés, ^{hogy} az erőszak kérdése, ^{és} azt én esetleg magam cselekedeteivel mozdítsam elő, kiderült az, hogy a teória az emberek fejében nem pontosan ugyanaz, mint a praxis, és le kellett játszódnia egy bizonyos folyamatnak, amely mondjuk a november hónapot ^{feltöltötte ki} december közepén ami után én ^{csatlakoztam} csatlakoztam a Kommunista Párthoz

- Taktika-Etika

- - Az ~~Etika~~ tanulmány ebben az időben....
- ↳ - Az akkor írodott, és januárban jelent meg. Az a Taktika és Etika cikk volt az a belső leszámolás ami ^{én} számomra lehetővé tette, hogy belépjek a Kommunista Pártba.
- - Most ennek a kihatását, először is ideológiai, nyilván a belépés tényével folytatódott egy ideológiai... ^{hasonlóan a gyakorlatban}
- Nézze a dolog úgy áll, hogy nem szabad megint elfelejteni

s erre szerencsére van egy egész jó dokumentum a Sinkó Optimistái, hogy az intelligenciával milyen zavaros volt az egész ideológiai helyzet a kommunizmussal kapcsolatban és, hogy ennek a zavarosságát jellemezzem, azzal jellemezném, hogy én ~~aki~~ ^{meia} relative ~~is~~ tisztán látók közé tartoztam - ezem nem magamat akarom dicsérni, de ezt az általános hangulatot ^{ki} nem szabad elfelejteni, hogy a mi ^{nk} marxista műveltségünk az olyanoknál mint én, aki olvastam ^{nk} Marxot, nagyon kicsi volt. Mozgalmi és pláne forradalmi tapasztalatai senkinek nem voltak. S most megint tegyük hozzá ^{szel} ez most egy kicsit nem ortodox állás pontot foglalom el - ~~hogy~~ ^{hogy} rettentően tulbecsülték az emberek a Moszkvából ^{jelteknek} érkezettek politikai műveltségét. ~~(Létezését)~~

○ - Akkor már a Párt megalakításának a kezdetén megvolt ez az irányzatokra szakadás a párton belül? Moszkva, vagy nem Moszkva?
 - Nem, nézze, akkor a dolog meglehetősen ^g kötikus volt. Es mi tulajdonképpen megőrültünk minden moszkvainak, hogy kapunk tőlük valóságos információt és egy képet arról, hogy ^{alt} kint mi van, és hogy mit jelentenek ezek a dolgok. ^{tervezés - én mondom} ~~En~~ mindent megpróbáltam és ott voltak például ^S ~~Gzeidler~~ ^(Enő) ~~Ervin~~ nekem régi barátom volt, úgyhogy hát ^{ak} ~~nekem~~ személyes kapcsolatok is voltak. Én semmi értelmesen ~~mondhatnám~~ - nem hallottam tőlük.

L - És a vitái azok csak önmagával folytak, vagy már akkor...

○ - Azok játszódtak egyrészt a Vasárnapi Társaságban, részben pedig lejátszódtak. Pl. én tartottam egy nagy előadást a Kommunista Párt Akadémiáján - ha jól emlékszem éppen az erőszak problémájáról ~~és~~ és természetesen ^{ezt} megint a Sinkó jól leírja hogy ott a Visegrádi utcában szakadatlanul folytak a viták és a párbeszéd. Nem én voltam az egyetlen, aki nem volt tisztában ^{W a} ebben a komplikált helyzetben. ^{volton} Mi meg voltunk róla gőzödve

, hogy ez az egyedüli kiút, s nemcsak Magyarország akkori helyzetéből, hanem az emberiség akkori helyzetéből, másrészt a kiút teoretikus megalapozása *... .. elgondolások fogalmát nem volt.*
Ezt tudniillik a mai Párttörténet nem tudja elképzelni, hogy egy funkcionernek nincs fogalma valamiről, ennél fogva ez nem létezik. És úgy néz ki a dolog, minthogyha Kunék egy Leninista tudással érkeztek volna Budapestre, amelyet azután a megfelelő forrásokon keresztül szétosztottak a többiek között, s egy bizonyos idő múlva már volt első osztályu tudás, második osztályu tudás és így tovább. Én bevallom maguknak, hogy ~~a lenin~~ *Lenin* igazi teoretikus lehetőségéről én a bécsi emigrációban kezdtem el *egy* képet kapni és se Kuntól, se Szamuellitől se senkitől *an omórnál* ~~semmi~~féle komoly képet erről nem lehetett kapni.

- Nem is olvashattak róla. *Lenin*

- Nézze abban az időben az egyetlen dolog, amit lefordítottak az Állam és a forradalom volt. Amelyet most hozzáteszek, egy a dolgokba be nem avatott *nem* és már marxista módon művelt ember *a jó* megírása ellenére nem érthet meg, mert tudniillik azt hiszik, hogy egy Marx filológiáról van szó. *Ézék mind* tárgyalnak *ve ve* az összes marxi dolgokról, azt hiszik, hogy egy ilyen dologról van szó, és nem látja, én is bevallom, én ezt később értettem meg - ennek a dolognak az óriási *teoretikus* jelentőségét.

Ugyhogy itten én a magam részéről, a magam személyét illetően mondhatom, hogy teljesen felkészületlenül léptem be a pártba. *Majdnem mondhatom azt mondhatnám* ~~Azt talán nem mondhatnám,~~ hogy a Pártban ebben a tekintetben nem tanultam semmit. És, hogy a tulajdonképpen *kiképzésen* tanuló évek azok a diktatúrában és a diktatúra *bakósa* után voltak, amikor a kommunisták egy része hozzájárult ahhoz, hogy a kommunista értelem *ben vett* a marxizmussal megismerkedjék, *és azt elsajátítsa.*

- Szóval Lukács elvtárs nem tartozott korábban semmilyen olyan csoportba, amely a kommunista pártba bement *ho* *együttessen ?*

- Nem.

- Akkor minek tulajdonítható ~~egy~~ az, hogy viszonylag hamar mégis népbiztosi lett? *An addingsi hiszmenének?*

- Egyrészt ^{az} annak, hogy Kun és Szamuelli nagyon praktikus emberek voltak. Én utóvégre, ha nem is egy elsőosztályu, de ugynevezett neves író voltam. ÉS ezt ők egy pozitívumnak számították föl. Én meg vagyok róla győződve, hogy azt az első előadásomat a nagy előadás-sorozatban szintén nem tartották volna meg, hogyha ~~ezt~~ a bizonyos renomé nem előzte volna meg a dolgot.

Ugyhogy ez bizonyos szerepet játszott. A másik kérdés az, hogy amikor februárban letartóztatták Kun Bélát, akkor megalakult

egy második központi bizottság és a Vörös Ujság annak a vezetése alatt folytatódott. Most nekünk sikerült egy bizonyos

tekintélyre szert tenni, ^{egy bizonyos} a baloldali szociáldemokraták, így a Landler csoport és az ilyenek szemében és az emberek tulajdonképpen meg voltak lepődve, hogy miután lefogták a Kommunista Párt garnituráját, ^{szin} ~~itt~~ megjelent egy Vörös Ujság, amely az ő

véleményük és a közvélemény egy része között, jobb volt ~~mint a~~

régi Vörös Ujság. ^{Aból az anyagból} De azért én nem tudom megítélni. Én csak

~~annan tudom a dolgot,~~ ^{szin} hogy én az Apámmal ezekről a kérdésekről persze soha nem beszéltem. De ^{szin} apám, aki egy ilyen szociálpoli-

tika felé hajló kapitalista volt és ezeknek a magánalkalmazottak szövetségének a főnöke, vagy ilyesvalami volt. Tudom,

hogy találkozott egyszer egy emberrel, és legnagyobb megdöbbenésére az azt mondta, ^{neire} hogy kedves igazgató ur, ez igazán nagyszerű, amióta a kedves fia szerkeszti a Vörös Ujságot, az sokkal jobb mint régen, ^{szin}

- Azt Lukács elvtárs szerkesztette?

(E jó főnökét, nagyon.)

- Nem ezt a csoport szerkesztette, tulajdonképpen a hivatalosan kinevezett szerkesztő a Rákos Ferenc lett volna, de az nem szabított semmit, de ott volt az Alpári, a Bolgár, a Révai és én, akik de facto szerkesztett. ^{itt mond hogy} ~~Hogy aztán~~ hogy került a közvéleménybe, ^{de} hogy ^{is} azt én szerkesztem az egy más kérdés.

Valószínű ez megint onna, ^{hiszen} hogy ebből az egész csoportból ~~im~~ ^{mi} én voltam a legismertebb, ^{konjunktúra van.} úgyhogy abban is, hogy én népbiztos lettem nagyon sok ilyen véletlen játszott közre.

- S ^{magyarul} frakció harcok? Csak Bécs ^{de} fele? ^{Ez a legkevesebb, de lehet, de lehet}

- Csak Bécs ^{de} fele. Volt egy csoportja a magyar vezető embereknek, akik elégedetlenek voltak azzal, hogy Kun ^{is} mint mondták, ^{szóval} mindenképp előzetesen a ^{Welt} Wechnernel tárgyal meg és csak akkor kerül a dolog a Kommunisták elé. Most kialakult így a csoport, semmi különösebb titok nincs benne, a Lengyel Gyula, Bolgár Elek, Rudas László és én voltunk ennek a csoportnak a tagjai, akik megpróbáltuk Kun Bélát ^{ahogy mi mondtuk} egy kicsit balfelé ^{és} a kommunisták felé mozgosítani. De ez még nagyon távol állt attól, hogy ^{ez teljesen} ez frakció lett volna.

- Ez valóban úgy volt, hogy a Wechnernel ^{beszéltem} ~~beszéltem~~ ^{de} ~~csak B.~~

- Nézze, ennek két oldala van, az egyik oldala, tényleg kellett, ^{vegye} a szociáldemokraták ^{szóval} oldala volt a közös kormány. ^{mint ismeret} Ezzel azt akarom mondani, a Szociáldemokrata Párt együtt maradt, ~~nem csatlakozott~~. A Kommunista Párt, amely akkor kezdett ^{szóval} csak szervezkedni, ^{szóval} tehát egész világos, hogy egy bizonyos ^{miértéig} ~~hogy~~ Kunnak a

szociáldemokratákkal ezt a kapcsolatot tartania kellett. Másrészt mi elégedetlenek voltunk, hogy a diktatura bizonyos fokig, hát nem teremti meg ilyen mérföldes lépésekkel azt a földi paradicsomot, amit ^{mi kommunizmusunk akartunk} ~~el~~. Amikor földi paradicsomot mondok, akkor ezt képzelje el egy nagyon ^{nektarius} aszkétikus módon, egyáltalában nem a ~~mj~~ tejjel mézzel folyó Kanaánról volt szó, hanem arról, hogy az élet lénye-

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

ges kérdései megváltoznak. ^{24/} ~~Most erék a támpontok~~ ~~jelek~~ A lényeges kérdések a hangulatok voltak a diktatúrában, amik azután megintilvánultak bizonyos konkrét kérdésekben is. Olyan kérdésekben is, ahol az ^{én} véleményem szerint az ellenzéknek volt igaza, Tudiillik az ^{abban} a bizonyos Klemansó jegyzék kérdésében, ahol Kun egyszerűen ilyen államférfi módon becsapodott, Tudiillik ~~elmondta~~ ^{hitte} Klemansónak, hogyha mi visszavonjuk a Csehhatárról a katonáinkat, akkor a ^{a nyápot} Románok is visszafogják vonni. Klemansó egyszerűen becsapta Kun Bélát és mi ^{itt} ellenében annyiban voltunk okosabbak, mint Kun, hogy tudtuk, hogy becsapásról van szó és, hogy nem nyerünk semmit azzal, ha elfogadjuk a Klemansó jegyzéket. ^{De} Ez mind ~~abszolte~~ ^{itt} nem ok arra, hogy bármiféle ~~vett~~ ^{értelme} ^{frakcióról} lehessen beszélni.

0 - Ezt az anyagot természetesen zártan kezeljük, nem akarjuk

kiadni. De mégis izgalmas, s ^{erről} alig van szavahihető nyilatkozat eddig még. Nyilván nem is lesz. Mégis hogyan alakult ki, vagy mi volt ebben a... tudom, hogy később volt és már Ausztriában, de mégis mi volt ennek az oka....?

L - Nézze a dolog úgy állt, hogy ennek nagyon különböző ^{vannak} voltak. Az egyik dolog megindult mindjárt az emigrációban. Olyan módon, hogy az emigráció egy része ^{London} Lengyel körül, másrésze a Kun körül csoportosult. Most itten ezek a dolgok rendkívül cseppfolyósak és egyáltalában nem szilárdak voltak, mert ~~itt~~ én visszaemlékszem kb. 19 decemberében lehetett egy beszélgetésem Landlerral, amikor Landler visszajött a ^u Karlsterni internálásból és fölvetette nekem kvázi a szövetséget Kun ellen. S akkor én, most megint, hogy a tényeket mondjam, egyáltalában nem egy elvi módon feleltem: de azt mondtam, hogy a maga környezete a Pogány József és mások semmivel sem jobbak Kun környezetétől. És én a Pogánnyal éppoly kevésbé vagyok hajlandó összeállni, mint a Vágó Bélával. Most itten, csak annak jellemzésére mondom, hogy mennyire ilyen dolog volt, és később mint tudja talán a Pogány az át is ment a Kunhoz és egy másmilyen differenciáció jött létre, amit támogatott természetesen az,

hogy Bécsben az emigráció vezetőrétege, amelyet nem kellett cselekedni, mégis fölhasználta az időt bizonyos fajta ilyen orientációra és egy ilyen, hát nemtudom én újjáalakulásra, most itt van egy nagyon lényeges kiindulópont, tudniillik a Kun Béla módszereinek a kérdése, ahol aztán ^{ahogy én most ~~itt~~} ~~ráis~~ utólag látom, ~~Kunxxxáiának~~ - ő találkozhatott egyszer vagy kétszer Leninnel - de Leninhöz neki borzasztó kevés köze volt. Ő alapjábanvéve a Zinovjev féle ^{ot} banchmachereknek az iskolájába járt és egy ilyen ~~kritikus~~ ^{tipikus} Zinovjev tanítvány volt, aki demagogiával, erőszakkal, ha köll ^{partot és egy ilyen} megvesztegetéssel és nem tudom én ilyenekkel teremtett magának egy ilyen ^{kérdés} renomé, és ezért az első összeütközés egy ilyen megvesztegetés ^{körül} robbant ki az ugynevezett arány-ügy körül. Nem tudom, erről biztosan hallottak maguk, vagy nem?

- 6 - Halottam róla, de nemtudnám pontosan. Valami olyasmit, hogy ^{van valami} Kun Béla az arannyal kirepült. ^{Kontakomj: Zoltos Amiajában elho-}
- L - Hát nézze a dolog úgy állt, Kun 920 nyarán kiment Moszkvába és a dolgok itten folytatódtak hát így-^{Pécs}ugy ilyen emigráns organizációban és egyszer megtörtént, énnekem véletlenül hogy-hogynem a követség egy pár emberével volt személyes kapcsolat és ^{ami} figyelmeztettek ^{arra} engem, hogy érkezett ~~egy~~ most a Vágó címére egy csomag, amelynek a súlya tulságosan nagy a terjedelméhez. ^{úpost} Azt én közöltem Landlerral, mindnyájunknak az volt a gyanunk, hogy a Kun itten valami pénzt küldött a maga hiveinek. Az összes részleteket nem tudnám ^{szóval} felsorolni, tény az, hogy igen gyanussá vált a számunkra, hogy azok közül, akik, ilyen pénzben részesültek, a Rudas is tartozik. Most erre én megpróbáltam, ^{ami} nem volt egy nehéz dolog, mert Rudas a világ leggyávább emberei közé tartozott, a Rudasra ráijeszteni, hogy milyen nagy bajok származhatnak abból, hogy ő egy ilyen dolgot

csinál, kizárhatják a pártból, meg minden ^{felé}. Egyszóval a Rudas
nekem tökéletesen beugrott és bevallotta, hogy érkezett itten
^{egy kb. egy} kb. egy 5 kg. arany érmek formájában, amelyet a Vágó ~~XXXXXXXXXX~~
egy lista alapján, amit Kuntól kapott, kiosztott és ő neki ez
a része benne, ezt meg is mutatta nekem. S akkor Landlerral
együtt rávettük a Rudast, hogy adja vissza a Vágónak ezt a
dolgot, hogy ^{mint lucszületes} ő kommunista és egy ilyen dologban nem vesz részt.
Ezzel pillanatnyilag elsimult a dolog a felületen, de a Vágó
és a Rudas között egy halálös ellenségeskedés ^{nősmorett} lett ebből és
egyszer egy ülésen, egy ilyen emigrációs ülésen ez kirobbant
és az egymással való veszekedés közben az egyik a másiknak a
szemébe vágva a dolgot kiderült az egész arány ügy. Mire aztán
hát én: bizottság és Vágó kizárása és így tovább, és az egész
dolgot a Komintern elé kell terjeszteni. Ez 21 tavaszán tör-
tént és a magyar delegáció, amely kiment a III. Kongresszusra
azzal volt megbizva, hogy ezt a kérdést valami formában ren-
dezze. Most ^{tr} a Komintern ^{it} elé került ^{it} egy bizottságban a Kun
számára kellemetlen dolgokat mind elsimították és a Kominternél
^{most egy} kinevezett központi bizottságot, amelynek 4 tagja a Kun hiveiből
állott és három Landlerista, tudniillik Landler, Hirosi ^{és én} és én.
Ebben a központi bizottságban a Pogány József volt a Kun ^{lé} embere
és ő megpróbált most egy ilyen magyar politikát csinálni ^{és egy}
ilyen Zinovjev féle radikálizmussal és mindenféle látszat dol-
gokkal, amihez tartozott, ^{és itt} és itt jövünk a lényeges kérdéshez, ^T
hogy az egy elvtelenség, ami Magyarországon van, hogy mindenki,
aki szakszervezeti tag, ^{az} szakszervezeti tagságából levonják a
szociáldemokrat párt tagsági adót és ezzel az emberek automati-
kusan ^{az} szocdem párt tagjaivá válnak. Hogy most a kommunistáknak ^{az delegáció}
Magyarországon be kell szüntetni azt, követelni köll, hogy a ^{Kommunisták}
szociáldemokrata pártadot nekik ne számítsák ^{be} a szakszervezeti
járulékba.

Most Landler, mint egy okos ember ennek rögtön ellentállt, *mel:*
azt mondta: *hoo* mit lehet egy ilyen esetben Magyarországon egy illegális kommunistának tenni; Ha ő megtagadja a szocdem pártadó megfizetését, azt két okból teheti, az egyik az, hogy kommunista, akkor rögtön becsukják, a másik az, hogy sárga, akkor a pártban válik lehetetlenné. *nekfáns es* Vagyis, hogy itten egy helytelen intézkedésről van szó. Es ennek a kérdésnek a megvitatásakor, minthogy a Pogány ezt mindenáron körösztülakarta kényszeríteni Landler és Hirosi és én otthagytuk a központi bizottság ülését, kiléptünk a Központi Bizottságból és a bécsi párt elé vittük ezt a kérdést. Ez volt tulajdonképpen a lényege a pártszakadásnak.

0 - Ez nagyon érdekes, hogy egy ilyen merőben praktikus kérdésből.

L - Nézze a Landler a Hirostól, a Landler a Kuntól és ez tett engem a Landler igazi hívévé, *az* választotta el, hogy a Landler *nem* egy programot csinált, aminek segítségével ő szerepelt volna a világ előtt, mint a kommunistáknak a vezetője és így tovább, hanem ő kizárólag a magyarországi mozgalom ujjaélesztésének a praktikus lehetőségeit tartotta szem előtt. És ez énrám igen nagy benyomást tett, és én attól fogva lelkes híve voltam a Landlernek, *mind a kezdébe*

0 - S Kun ehhez az aranyhoz hogy jutott hozzá. *Ez* Magyarországról vitte, *melha el.*

L - Ez utólag kiderült, hogy az orosz forradalom idején történt *R* revizciónak az eredménye, tudniillik egyszerűen a Kunnak hívei vagy híveinek egy csoportja rekviált valahol aranyat, és azt ellopta. *apreim,* S két és fél kiló arany *itt* ottfekszik a Kunnál az ő saját privát használatára.

- Igen, mert volt egy ilyen pletyka, hogy a Kunnak *ho narozni pred* elrekviált *elrepi...*

- ~~Nem, nem, volt ilyen pletyka.~~

Hát nézze, ilyen mesék aztán keletkeztek, a Kínék, akik így az akkori polgárháború idején partizánok, partizáncsoportok voltak, hát én meg vagyok róla győződve, hogy az orosz partizánok is zsákmányoltak és loptak. Olyan partizánok a világon nincsenek, akik csak beszolgáltatják a dolgokat.

V. T. - Most talán vissza kéne térni a tanácsköztársaság idejére.

És kicsit a népbiztosság körüli, a népbiztosság rendeleteire, ^{hogy} ~~miért ebben a sorrendben jöttek ki.~~

- Igen, hogyha Lukács elvtárs tudna valamit mondani, a népbiztosi tevékenységéről és aztán arról, hogy a feladatokat mi határozta meg.

- Erről nagyon keveset lehet beszélni. Tulajdonképpen itten két dolog állandóan összefolyik, az egyik az, hogy az emberekben élt egy nagyon erős és komoly gyűlölet a kapitalizmus és a kapitalizmus ^{mindenféle} formáival szemben és, hogy ezeket mindenáron és minnél gyorsabban meg akarta semmisíteni. ^{Erre} Kétség kívül szerepet játszott a párt ^{kül}politikájában, amelyben ilyen kísérletek történtek arra, ami most a legalapvetőbb ^{sz} részben helyes, csak a ^{szóval} kivételben naiv, ^{hisz} tudniillik a művészi alkotásoknak az áruvá ^{konkretizálás} ~~vállását~~ megszüntetni, és kivonni őket az áruforgalomból és megszüntetni azt, amiről a Kommunista Kiáltvány is beszél, ugye, hogy a költő és a művész ^{egyáltalán} hát áruvá válik a kapitalizmusban. Ezek a bizonyos ilyen írói és művészi ^{sz} katasztrófák mind ezt a célt szolgálták, hogy hogyan lehetne a művészek életét anyagilag függetleníteni attól, hogy eladják-e a műveiket vagy ^{az} nem. ^{az} Egészen világossan ^{az} láttuk kevés idő után, hogy ez naiv dolog volt. S ezt valamiképpen, mint ^{sz} valami kommunista intézkedést ^{sz} védelmezni ^{sz} nagyon nevetséges dolog lett volna. A másik ^{sz} oldalon természetesen volt ennek a mozgalomnak, ^{sz} művészileg is az a nagyon pozitív oldala, hogy az irodalmi és művészi direktóriumok révén a művészet és irodalom igazgatását a művészek

keztébe tette át, ez megnyilvánul a legegésben azon a terüle-
 ten azon a területen, ahol az igazi ~~színtest~~ ^{tudatos} művészek voltak,
 ahol, tudniillik, Bartók, Kodály és Dohnányi ~~színtest~~ képezték
 a zenei direktóriumot és ők tényleg a zene terén egy diktatu-
 rát gyakoroltak, amely a Bartók-Kodály irányzatnak a győze-
 lemreviteléből állott, ^{de} például áll ez egy opera reformból is,
 amit hát - jellemzéséül ~~azt mondták~~ ^{és meljől}, hogy egy nagy premier volt
 a diktatura alatt, az a Verdi Otellójának a magyar bemutatója. —
 Most ez egy gyengébb formában fenállt a képzőművészet terén,
 ahol hát olyan emberek mint a Ferenczy Béni, Ferenczy Noémi,
 Nemes ~~Lampert~~ és ilyenek játszottak szerepet, szövetkezve bizo-
 nyos igen tehetséges fiatal művészettörténészekkel, mint amilyen
 volt hát a Pogány Kálmán, Vilde János, Antal Frigyes, aki
 később ismertté is vált és ezek segítségével létrejött a magán-
 tulajdonban lévő műalkotásoknak a szocializálása, ami egy olyan
 kiállítást teremtett 19 nyarán, amelynek párja az egész világon
 alig volt. Hivatkozhatom itt egy igazi hozzáértőre, Dvorzsákra,
 aki ~~azt mondta~~, hogy ez abszolút mintaszerű és nagyszerű - meg-
 jegyzem egy konzervatív ember volt politikailag Dvorzsák - de
 attól, hogy a gyűjtőktől elszedték a képeket és a múzeumban
 vitték őket, ez azért tetszett neki. Egyszóval, ^{és ez volt} méggyöngébb
 méreteken fennállt az irodalomra, de kétségkívül fennállt,
 Most ehhez hozzájárul még egy ^{momentum}, hogy volt a diktaturát
 megelőző időben a tanárok, főképpen a középiskolai tanárok kö-
 zött egy radikális mozgalom és a közoktatási ^{ny} népbiztosságnak
 sikerült az - zárójelbe mondva ~~azt~~, hogy ezt egy éjjel harcol-
 tam ki Kun ^{ti} ellen, azzal, hogy nekem voltak a jobb idegeim és
 reggel három felé Kun ^R, ~~aki~~ már nem bírta idegekkel és belement
 a dologba, ~~■~~ - hogy tudniillik mi a minisztériumban a minisz-
 teri titkártól fölfelé kidobtunk minden régi vezető embert és
 ennek a szakszervezeti radikális tanár és tanító mozgalomnak a

vezető embereit, Antal Márket, Hajtait, meg nem tudom én még másokat tettük meg az összes egyetemi osztályok vezetőinek. Ennyiben itten tényleg történt egy változás, amely változás csak annyit jelentett természetesen, hogy a kezdet-kezdetén volt egy komoly programnak a kidolgozása, amely program - ezt azért érdemes megemlíteni - azonos azzal a programmal, amit a 45-ös forradalom valósított meg, ^{to} mint a 8 osztályos kötelező iskola, 4 osztályos középiskola és azután az egyetem. Ez már a diktatura reformprogramjába ^u/benne foglaltatott.

0 - Most abban az időben az írókkal való kapcsolat?

L - Nézze az íróknak is volt egy ilyen ^{to} direktóriumuk.

0 - Kassák?

L - A Kassák is benne volt, meg a Déry is benne volt. Kb.

Osváthtól Déryig és Kassáig minden osztály képviselve volt. ^u

0 - Babits is benne volt?

L - Biztosan benne volt.

0 - Ő katedrát is kapott?

L - Babits katedrát is kapott.

0 - Ez ellen eleinte semmi kifogása nem volt.

- Nézzék ez az összes dolog, hogy az embereket kényszerítették, ...

Ki kényszerít kít? ^{en katedrát elfoglalni?} Természetesen nézze egy kellemetlen ^{ve}dologban, a Kassák leírja az önéletrajzában, hogy én őt revolverrel akartam a frontra kényszeríteni. A dolog először ^{en} is marhaság. Mert ha a Kassák véletlenül, mint politikai megbízott kint lett volna a fronton, ha az én területemben van én hazaküldtem volna. Nemhogy kiküldtem volna. Másodszor pedig az igaz megint, hogy nekem volt, nem a diktatúrában ^{en} ^{be}szereztem már jóval előbb ^{en} volt egy ilyen zsebpisztoj ^{be}lyom, amit régen szoktam utazásokkor hordani, de mondhatom, hogy a diktatúrában egyetlen egyszer vettem elő, akkor igaz, hogy nagy sikerrel, egy humoros esetben, ^u tudniillik én

Pesten voltak ilyen anarchisták, akikkel mi ^{cu/} kuty-macska *bertsejő* viszonyban voltunk, egyszer azonban a VIII. kerületben ők tul sok ~~hatást~~ rekviráltak maguknak és minthogy én kaptam *4m* munkáspanaszokat én onnan őket kidobtam és *ifm* a munkásokat beültettem azokba a helyekbe, és erre egy szép napon megjelenik egy *h* anarchista küldöttség minálunk, félretélva az előszobai titkárt, bejönnek a szobámba egészen úgy, mint most a németek ~~nikkx~~ és elkezdenek kiabálni és hát az egyik kiabáló azt mondja, hogy azért amit a Lukács elvtárs csinál, azért a Lukács elvtársat egyszerűen agyon kellene löni. Erre én a zsebbe nyultam kivettem a ~~revolverem~~ ^t letettem az asztalra és azt mondtam: tessék ~~lőjén~~. És erre egy nagy csönd állott be és 5 perc múlva leültek az anarchisták és békésen megtárgyaltuk az egész ügyet, ^z ennyiben mondhatom, hogy a revolveremmel nagy sikert értem el a diktaturában.

- S ~~ak~~Kassákkal nem is volt semilyen összezőrdülése? *emlékerete nem!*

- Nézze én a Kassákkal, ^V valószínűleg a Kassák éppen úgy utált engem, mint én utáltam a Kassákat, nekem meg volt az okom rá. Én tudniillik különös tisztelettel a Kassák költészete iránt ^t sose viselkedtem, de amikor beléptem a Pártba akkor a Kassák ott nyüzsgött, mint egy ^m befentes és abszolút elismertem őt egy kommunista írónak, most bekövetkezett a Kunék februári lebukása, akkor egyszerre a Kassákék lapjában megjelent, hogy az rágalom, mintha ők kommunisták volnának, Kassák az örök forradalomnak a hive, ami független minden párt és nemtudom én micso-dától.

- Igen.

- Erről már meg volt a magam véleménye. Amikor aztán március 21-én a Kassák megint a kommunizmus hivatalos udvari költője akart lenni, ez már az én ~~gym~~ polgári radikális gyomromnak tul sok volt és én a Kassákat azóta mint egy jellemtelen frá-

tert utálok. És most a Kassák mindig törekedett arra, hogy ő legyen a kommün hivatalos költője, ^{ez} ez ellen én mindig ^{álltam} kifakadtam, ^{Szerintem} szerintem a kommünnek nincs hivatalos költője, minden irányzat, amely eltűrhető a kommunizmusban, szabadon ír és az az ideológia érvényesül, amelyik tud érvényesülni. Viszont ugyanakkor én Kassákékat mindig megvédtem, amikor a Szocdemek és a szakszervezeti bürokrácia egy elnyomási kampányt indítottak ellenük. Elnyomni nem hagytam őket, de nem türtem, hogy hivatalos ^{művészt} legyen. És ~~egy~~ e körül Kassákéknál is és a szocdemeknél is, sőt hozzáteszem még Jásziéknál is szabadatlanul volt, ^{an} hogy ezek kommunista csatlakozásokkal akarták a hivatalos pozíciójukat megerősíteni. Ezt azt hiszem már elmondtam Jászival kapcsolatban is. Fölmerült egyszer Kunfival kapcsolatban, amikor a szocdemek átvették az Uj Időket ^{mint} a maguk lapját, akkor Kunfi nekem fölvetette, hogy lépjek be a szerkesztő bizottságba. ^{ent} Erre én megtagadtam, mondtam: ti átvettétek az Uj Időket csináljátok az Uj Időket, ahogy akarjátok én abba nem szólok bele. Most ez volt a viszony a Kassákékhoz ~~is~~.

6 - Most Babits abban az ominozus cikkében, amelyben magát mosta és mentette 19 vagy 20-ban, abban elmondja, hogy egyszer Balázs Bélával Lukács elvtárs nevének megemlítése nélkül, meglehetősen becsmérő jelzőkkel ellátva fölkeresték volna Babitsot. - Én soha nem kerestem fel Babitsot. ^{ent} Babitsal ismétlem kétszer életemben találkoztam. Egyszer a Szabó Ervinnél és egyszer a Manheimmel való közös vacsoránál. Attól fogva én Babitsot nem ^{soha} láttam. Hogy a Balázs érintkezett-e vele vagy nem, azt én nem tudom.

- A Balázssal való barátság a kommün alatt megmaradt?

- Igen.

- V - Kik azok az írók akik feljártak a népbiztosságra valami hivatalos ügyben?
- L - Nézze a dolog úgy állt, mindenki ^{előfogyt} volt.
- És miket kértek?
- Például a Kosztolányi akart csinálni egy kolléktívet, a Tőke lefordítására. alakult.
- Ez nagyon jó lett volna, ha le is fordítja.
- Egyszóval a legkülönbözőbb dolgok voltak. Én erre nem tudok visszaemlékezni, minden esetre azok az összes mesék, minthogyha nem tudom én itten a Balázs ebben a tekintetben valamiféle kiváltságos szerepet játszott volna, ez mind mese, a Balázs dolgozott a népbiztosságban és egy időre ki ment a frontra.
- Minden esetre ha a Tőkét a Kosztolányi fordítja le, az jobb lett volna, mint a Rudas fordítás. Az teljesen biztos.
- Lehetséges.
- Nem tudom!
- Magyarország szempontjából igen, de ne felejtse el, hogy abban, hogy engem ideológiailag olyan mélyen megvetettek a magyar írók, ebben nem is annyira Marx, mint Hegel játszik egy nagy szerepet.
- A magyar diktatura előtti közvéleményben - most megint nem íróra - de például ^{Poldányi} Korányira hivatkozhatom, én egyszer jelen voltam egy ^{Poldányi} szemináriumon, amelyben a ^{Poldányi} Korányi mint egy humoreszket olvasott fel a Fenomenologie des Geistes -ből.

MTA FIL. INT.
Eukács Arch.

LUKÁCS GYÖRGY II.

Én egyszer jelen voltam egy Piters szemináriumon, amelyben a Horányi mint egy humoreszket olvasott vel a fenomenologises -ből, hogy lehet filozofia/ellen- így írni, s felolvasott egy hosszú mondatot, és ezt egy óriási röhögés követte és aztán megint egy hosszú mondatot, és megint egy nagy röhögés követte. Szóval, hogy a Marxnak a Hegelhez való stilisztikai viszonyát a Kosztolányi tudta-e volna magyarra áttenni, abban én erősen kételkedem.

- Csak, hogy én fordítottam ^{azt} a Lukács elvtárs ^{el. fordításából} részére kellett nekem idézeteket áttennem és rájöttem, hogy csaknem minden mondat, amit a ^{Rudny} Nagy Tamás lefordított az teljesen használhatatlan. És tartalmilag sem jó.

- Én csak az ellen beszélek

- Jó népszerű olvasmány lett volna. Impresszioniz^{us}....

- Kosztolányi is hamisított volna.

- Persze, hogy hamisított volna.

- De hogy a ^{de} ~~nagy~~ tartalmaiból mi maradt volna meg, ebben én nagyon kételkedem. Ebben a tekintetben én mindig egy teljesen magányos álláspontot ^{foglalt} gondoltam ~~el~~ a magyar irodalomban.

- Igen.

- Most a Vöröshadsereg megalakulása után, hogy módosult a maga munkája?

- Annyiban módosult, hogy amikor beállott áprilisban ez a cseh-román támadás, akkor a népbiztosság~~hoz~~ hozott egy határozatot~~x~~, hogy a népbiztosoknak, ha jól tudom a ^{féle} ~~Szelecs~~ menjen ki a hadseregbe politikai megbízottnak, fegyelmezni a hadsereget. Én erre azonnal jelentkeztem és el is küldtek engem Tiszafüredre, ahol ott egy bizonyos ilyen védekező hadsereg állott. Hát az a Tiszafüred védelme nagyon rosszul sikerült, mert a ~~Pesti~~ vörös katonák puskalövés nélkül elszaladtak. És ezzel a

a románok

két másik zászlóraj, amely hajlandó lett volna tisztességesen védeni Tiszafüredet, természetesen hát nem védekezhetett, ~~ugy an~~ *~ kérték be nem* ~~ugy an~~ *ugy an* úgyhogy Tiszafüred elesett. És akkor én nagyon energikus módon állítottam helyre a rendet, amennyiben amikor átmentünk Poroszlóba összehívtam egy rendkívül hadbiróságot és ennek az elszaladt zászlóajnak 8 emberét ott a főtéren főbelövettem. Ezzel a rend ott nagyjából helyreállt. Később azután átalakult a misszióm úgy, hogy az egész ötödik hadosztály politikai megbízottja voltam, amellyel együtt azután csináltuk az előnyomulást a csehek ellen egészen Rimaszombatig. Rimaszombat bevételénél én még résztvettem, akkor aztán visszarendeltek Pestre és ~~ezzel~~ *ezzel* megszűnt a kapcsolatom a Vöröshadsereggel. ~~és~~ *és* ezalatt a népbiztosságot az osztályvezetők vezették és ha egy nyugodt nap volt én beszerentem magamnak egy külön vonatot, amely állott egy mozdonyból és egy harmadosztályuk kocsiból és amikor úgy taksálta a vezérkar, hogy most egy 24 óra nyugalom van, akkor este fölutaztam a különvonattal Pestre, délelőtt bementem a népbiztosságra és délután a különvonatommal visszautaztam.

Ei ezeket a népbiztosságot mi volt?

- Jó hogy ilyen kis ország vagyunk.
- Igen.
- Erre ~~Olaszországban~~ *Olaszországban* nem lehetett volna.
- Nem de itt Magyarországon ezt meg lehetett ~~csinálni~~ *csinálni*.
- Még 56 előtt mesélte Lukács elvtárs egy elég tragikus szakács ~~szorit~~.
- Nem emlékszem.
- Azt, hogy elsikkasztottak valami élelmet, mesélt valami ilyesmiről.
- Nem emlékszem rá. A népbiztosságnál nem lehetett, mert....
- A hadseregnél, valami szakács elsikkasztott élelmet.
- Csak arra tudok visszaemlékezni, hogy én katonailag csak a legföltünőbb dolgokban tudtam természetesen ellenőrizni a dolgokat. Erre kitaláltam magam számára azt a jó módszert, - ami megjegyzem, az ellenforradalmi vezérkari főnökünk valahányszor szóbakerült ezer darabra szakadt ~~ügyében~~ *dübe* ~~ügyében~~ én mondtam neki, nézze maga egy katona, magának megvan a katonai nyelve

-ugy ahogy nekem megvan a magam filozófiai nyelvem. De én katonai dolgokhoz nem értek. Ha maga azt mondja, hogy ezt a zászlóaljat innen ide kell vezényelni akkor nemondjon nekem mindenféle csoportosítást, összevonás^{plusz}, mindenféle szakszót^{ezt a dologt azokhoz}, mert én ahhoz nemértek, hanem magyarázza meg úgy, hogy én azt megértsem.

- Ez a Böhm volt?

mondjuk egy volt náci, vagy az volt büny.
- Nem, dehogya, egy kis ember, hát a hadosztálynak a vezérkari főnöke. És ez természetesen örült dührohamokat kapott.

- Igen, mert hát ő egy hivatásos tiszt volt.

- Hivatásos tiszt volt és ~~tényleg szakember~~^{maté}. És azokkal a polgári ^{botdél} nyelven ~~tényleg~~^{ad} nem lehetett beszélni. ~~En azt tudom~~^{magyaroztam}, hogy egy komoly katonai ~~nyelvet~~^{klause} tervet polgári nyelven nagyon jól meg lehet magyarázni. ^{Claromvált tudom} ~~azt~~^{szóval}

Szóval volt ~~itt~~^{itt} egy ilyen deferenciák és még hozzá én kitaláltam egy igen jó módszert, hogy tudniillik állandóan kijártam a frontra, de kb.

~~2x2x2x2~~ két-három kilométerrel ^{of} front előtt ^{meg} leállítottam az autómát és valami bokorban elhelyeztem és hirtelen megjelentem a csapatoknál, ^{meg} és

el'v
a konyhában, ^{1 konyha} rögtön adattam magamnak az ételekből és így tovább. Ugyhogy a szakácsok ^{el'v} rejtettek tőlem. Mert sose lehetett tudni, hogy én mikor fogok ^{el'v} a konyhába benyitni, amikor már nem lehet előkészíteni semmit és stb. Én ebben láttam...

- Igen ez a materializmus gyakorlatban, hadosztályparancsnoki munkára való levitele. Konyhánál kell kezdeni.

- Itten két dolog volt, ami az emberek gondolkodására fontos volt. Az egyik a konyha a másik a posta. Az, hogy pontosan megkapják a leveleket. És én nem tartom magamat egy kiváló katonai szervezőnek. De ezt a két dolgot a hadosztálynál rendbehoztam. Tisztességes kosztot kaptak a katonák és naponként megkapták a postát.

- És magának a magasabb hadvezetés^{el Strumpföldtel} ~~én~~, Böhmmel nem volt semmi kapcsolata?

- Nézze általában véve mi végrehajtottuk azokat a rendeleteket, amelye-

ket kaptunk. Én csak egy esetben szabotáltam meg a rendeletet, amikor volt ez a május elsejét megelőző nagy román támadás, amelyben énnekem az volt a véleményem, hogy a mi hadosztályunk, amelyik ezen a Tisza-füred-Eger vonalon mozgott, ^{és az} amelyen komoly magyar csapatok megint csak Szolnokon voltak ott közben volt egy ^{hid} út a tiszán, ^{Kiszorhel} amelyet nem védett senki ^{szem} én azt következtem, hogy vagy ~~xxgy~~ tud a hadvezetőség ott egy hidvédelmet szervezni, vagypedig a hidat fel kell robbantani, mert különben a Csehek egyszerűen besétálnak ~~én~~ köztünk és Szolnok ^{és végül van} között. Ebbe a Stromfeld mindenféle katonai okokból nem akart belemenni, mire én kérés nélkül felrobbantottam a hidat.

- S ebből nem lett semmi?

- ~~Marx~~ Nem lett semmi. Mert Stromfeld utólag azt mondta, hogy igazam volt, *hogy a hadvezetőség nem volt igazam.*

- Őt jól ismerte?

- Nem. Stromfelddel azután később barátkoztunk össze. Amikor ő a Kommunista Párthoz csatlakozott.

- Most még talán a menekülése körülményeiről kérdezném, *de ez D*

- ^{azt az} ~~én még azt~~ kérdezném, hogy a bukás utáni... Ugyrémlik, hogy a Lukács elvtárs volt megbizva azzal, hogy....

- Nézze a dolog úgy áll, hogy én a fronton voltam azzal a küldetéssel, amikor a románok átjöttek a Tiszán.. próbáljam meg az ötödik hadosztályt még rendbehozni. ² ~~Ami aztán~~ abszolúte nem sikerült és én késő este érkeztem meg autón és kérdeztem akkor az ottlévő elvtársakat, hogy hát mi a pártnak a véleménye. S a pártnak az volt a véleménye, hogy Korvin és én maradjunk otthon az illegális mozgalomban. ^{devenen voltak és voltak} Én akkor se tartottam azt, hogy Korvin és én vagyunk a legalkalmasabbak erre a feladatra, mert ha voltak kommunisták, akiket sokan ismertek, akkor ~~azok~~ éppen mi voltunk. ^{azok} Korvin még a külsejénél fogva is. *hírdőzőpályán volt*

- Pupos volt?

- Pupos.

- S miért őt hagyták?
- Ennek volt már valami ellenséges jellege?
- Nézze, bizonyítani ezt nem lehet. Énnekem azért a titkos meggyőződés az, hogy Kun Béla azt találta, hogy mi mártiroknak nagyon alkalmas emberek vagyunk.

- Igen, hát Korvin le is bukott hamar.

- Igen. ^{úgy néztem ki mint egy} És itt aztán ismerőseim megcsinálták azt, hogy a Budapesten tartózkodó német átvonuló hadsereg, hogy is hívták azt, ^{ne néztem ki mint egy} likvidáló hadsereg volt, s a likvidációval kapcsolatban német katonatisztek szakasza ^{szakasz} járt Pécs és Budapest között és én mint egy ilyen német katonatisztnak a söfőrje mentem, ^{szakasz} Pécsre.

- Mikor volt ez?

- Ez volt 19 szeptember elején.

- Ez kb. 3-4 hétig volt.

- Kb. 5 hétig. A dolog úgy állt, hogy itt nem csak a Korvint fogták el, ^{és az az életem egyik emléke lehetett} hanem abban a lakásban, ahol én voltam, Máté Olgánál a Szalai Béla özvegyénél voltam elbujva ott volt egy házkutatás és ott - tisztán az én életemet jellemző szerencsém közé tartozik - hogy ott egy házkutatás volt és én mégsem buktam le.

- Szinte elképzelhetetlen, hogy egy rendes házkutatáson az ember ne bukjon le.

- A dolog sokkal egyszerűbb, mint ahogy az emberek gondolják. Hozzá kell tennem, hogy bizonyos érdemeim ebben vannak. Tudniillik a Máté Olga, mint egy nagyon derék asszony, ^{az ő kedve ellen} neki volt egy kishálója, ^{szobája} amiben a leányával lakott, egy nagy atelijéből és az atelijéhez csatlakozott a padlás. Az atelijében volt egy divány és azon aluttam én. ^{és} a mindennapos vita az volt, hogy a Máté Olga mindenáron ágyat akart venni nekem. Én pedig ez ellen tiltakoztam, mert azt mondtam, hogy mitörténik ha éjjel valami baj van? ^{ha} Akkor csöngetnek és én mindentovábbi nélkül át tudok menni a padlásra. A padlásra nagyon jól kiismertem magamat és ki is volt már előre számítva, hol van egy olyan nagy láda, ami mögé el lehet ^{elbujni} bujni.

És ha a diványtegy nem megvetett állapotban találják, ~~akkor~~ senki se
 gondol arra, hogy ebben ^{az időben} ember lehetett. ~~S~~ ^{Kel} ebben győztem a Máté Olga
 fölött. Egyszer reggel három óra felé tényleg egy ilyen csöngetés van.
 Létrejött egy szép normális házkutatás, amelyet én meghallgattam abból
 a láda mögé bujt. ~~S~~ ^{való} mivel a följelentés arról szólt, hogy ő állítólag Kun Bélát fogadta
 és lefényképezte és nem ~~az~~ ^{éles} volt a följelentés, hogy valaki rejtőzik
 nála, mert ezt nem láthatta senki. Tudniillik én délután jöttem föl
 poggyász nélkül és egy fényképész nőhöz természetesen szakadatlanul jár-
 nak az emberek. ~~Se~~ ^{Ar} a házmesternének, aki a liften föl vitt, nem tűnt fel,
 hogy a Máté Olgához jön egy ur. Minden délután ~~5~~ ötven vagy tizen jöttek.
 Ugyhogy nem is sejtették azt, hogy ott rejtőzhetik valaki, és ~~hogy~~ ^{egy} másfél
 óras kétórás ottlétét után nyugodtan távoztak. Persze ez ^{való} a lakás számomra
 lényegileg ~~ezzel~~ megszűnt, mert azt megkockáztatni, hogy ezt még egyszer
~~átvesszük~~ ^{átvesszük} megcsináljuk, ~~és~~ ^{és} ilyen módon jött létre az a megállapodás, hogy én ki-
 menjek Bécsbe.

- Most már akkor ezt is pontosan tudjuk.

- S akkor talán legközelebb a ~~Pöschl~~ ^{Pöschl} ~~anyjával~~ ^{anyjával} fogok találkozni.

MTA FIL. INT.
 Lukács Arch.